

Grund- og nærhedsnotat

Folketingets Europaudvalg
Folketinget
Christiansborg
1240 København K

Europa-Kommissionens forslag til Rådets forordning om oprettelse af Det Europæisk Atomenergifællesskabs forsknings- og uddannelsesprogram for perioden 2021-2025, som komplementerer Horisont Europa – rammeprogrammet for forskning og innovation.

KOM (2018) 437 endelig

4. juli 2018

1. Resumé

Kommissionen har den 7. juni 2018 fremsat forslag til Rådets forordning om oprettelse af Det Europæiske Atomenergifællesskabs forsknings- og uddannelsesprogram for perioden 2021-2025, som komplementerer Horisont Europa – rammeprogrammet for forskning og innovation.

Programmet har følgende hovedområder:

- *Fusionsforskning og udvikling*
- *Nuklear fission, sikkerhed og strålingsbeskyttelse*
- *Direkte aktioner, der gennemføres af Det Fælles Forskningscenter.*

Kommissionen foreslår at afsætte 1.675 mio EUR (løbende priser) til programmet

**Uddannelses- og
Forskningsministeriet**
Jura og Internationale forhold

Børsgade 4
Postboks 2135
1015 København K
Tel. 3392 9700
Fax 3332 3501
ufm@ufm.dk
www.ufm.dk

CVR-nr. 1680 5408

Ref.-nr.
18/027496-07

2. Baggrund

Kommissionen fremsatte den 7. juni 2018 forslag til Rådets forordning om oprettelse af Det Europæiske Atomenergifællesskabs forsknings- og uddannelsesprogram for perioden 2021-2025, som komplementerer Horisont Europa – rammeprogrammet for forskning og innovation. Retsgrundlaget for dette program er artikel 7 i Euratomtraktaten, hvoraf det fremgår at Rådet træffer beslutninger med enstemmighed. Kommissionen har til opgave at fremme og lette den nukleare forskning i medlemsstaterne og at supplere denne ved gennemførelsen af Fællesskabets forsknings- og undervisningsprogram (traktatens artikel 4).

Forslaget indgår i lovgivningspakken vedrørende "Horisont Europa" – rammeprogrammet for forskning og innovation. Det er udformet med henblik på gennemførelse af EU's næste langsigtede finansielle ramme for 2021-2027 og Kommissionens prioriteter som fastsat i dagsordenen for job, vækst, retfærdighed og demokratisk forandring og Kommissionens overordnede politiske prioriteter (Horisont Europa).

Med forslaget til Euratoms forsknings- og uddannelsesprogram tages der fat på centrale områder af kerneenergiens forskellige anvendelser i Europa. Anvendelsen af kerneenergi til elproduktion og andre anvendelser til gavn for befolkningen i Europa fordrer en indsats på lang sigt for at mindske sikkerheds- og sikringsrelaterede risici og støtte udviklingen af mere sikker nuklear teknologi og

optimal strålingsbeskyttelse. Offentlig og privat forskning i medlemsstaterne kan spille en væsentlig rolle i denne indsats. Euratom har til opgave at supplere medlemsstaternes bidrag ved hjælp af et fællesskabsbaseret forsknings- og uddannelsesprogram.

I dette forslag til Euratoms forsknings- og uddannelsesprogram for 2021-2025 anmoder Kommissionen Rådet om at godkende et femårsprogram (den femårige tidsramme er fastlagt ved Euratom-traktatens artikel 7), der vil videreføre de centrale forskningsaktiviteter inden for det aktuelle program, udvide forskning i andre anvendelser af ioniserende stråling end elproduktion og foretage forbedringer inden for uddannelse og adgang til forskningsinfrastruktur. Det foreslåede program vil supplere Horisont Europa, og de samme instrumenter og regler for deltagelse anvendes. Med forslaget fastlægges budgettet og et sæt fælles forskningsmålsætninger for både direkte og indirekte aktioner, der skal gennemføres i overensstemmelse med de arbejdsprogrammer, der aftales med medlemsstaterne.

Uddannelses- og
Forskningsministeriet

3. Formål og indhold

Programmet viderefører de væsentligste forskningsaktiviteter fra Euratom-programmet for 2014-2020, samtidig med at der introduceres en række nye specifikke målsætninger. Programmet er i overensstemmelse med forslagene om Horisont Europa, idet de som de eneste EU- og Euratomprogrammer støtter forskning og innovation, og de supplerer national finansiering. De fleste af bestemmelserne vedrørende gennemførelse, evaluering og forvaltning er ens for begge programmer. Forskningsområder, der støttes af Euratomprogrammet, er ikke medtaget i Horisont Europa af såvel retlige (særskilte traktater) som ledelsesmæssige (overlappende undgået) årsager. Dog vil der være mere fokus på at udvikle synergier med Horisont Europa.

Programmets formål

Et af målene for Det Europæiske Atomenergifællesskab ("Fællesskabet") er at bidrage til højnelse af levestandarden i medlemsstaterne.

Nuklear forskning kan ifølge Kommissionen bidrage til social velfærd, økonomisk velstand og miljømæssig bæredygtighed ved at forbedre den nukleare sikkerhed og sikring samt strålingsbeskyttelsen. Forskningen i strålingsbeskyttelse har skabt forbedringer inden for medicinsk teknologi, som kommer mange borgere til gode, og denne forskning kan nu føre til forbedringer i andre sektorer såsom industri, landbrug, miljø og sikkerhed. Lige så vigtigt er ifølge Kommissionen den nukleare forsknings potentielle bidrag til den langsigtede dekarbonisering af energisystemet på en sikker, virkningsfuld og sikret måde.

Ved denne forordning fastlægges Det Europæiske Atomenergifællesskabs forsknings- og uddannelsesprogram for perioden 2021-2025 samt reglerne for deltagelse i indirekte aktioner i henhold til dette program og formidling af resultater.

Programmets struktur

Programmet består af følgende hovedkomponenter:

- (a) Fusionsforskning og – udvikling

- (b) Nuklear fission, sikkerhed og strålingsbeskyttelse
- (c) Direkte aktioner, der gennemføres af Det Fælles Forskningscenter

Programmets målsætninger

Programmet har følgende generelle målsætninger:

- (a) forsknings- og uddannelsesaktiviteter på det nukleare område gennemføres til støtte for den fortsatte forbedring af nuklear sikkerhed, sikring og strålingsbeskyttelse
- (b) der bidrages potentielt til den langsigtede dekarbonisering af energisystemet på en sikker og effektiv måde.

Programmet har følgende specifikke målsætninger:

- (a) anvendelse af kerneenergi og anden anvendelse end elproduktion af ioniserende stråling gøres mere sikker og sikres bedre, og dette gælder nuklear sikkerhed, sikring og sikkerhedskontrol, strålingsbeskyttelse, sikker håndtering af brugt brændsel og radioaktivt affald samt dekommissionering
- (b) ekspertise og topkvalitet i Fællesskabet opretholdes og videreudvikles
- (c) udviklingen af fusionsenergi fremmes, og der bidrages til gennemførelsen af køreplanen for fusionsenergi
- (d) Fællesskabets politik inden for nuklear sikkerhed, sikkerhedskontrol og sikring støttes.

Uddannelses- og
Forskningsministeriet

Deltagelse af tredjelande

De tredjelande, der kan komme i betragtning til associering til programmet, er tiltrædende lande, kandidatlande og potentielle kandidater samt lande, der er omfattet af den europæiske naboskabspolitik. Endvidere kan tredjelande og områder, der opfylder følgende kriterier, komme i betragtning:

- de har en god kapacitet inden for videnskab, teknologi og innovation
- de tilslutter sig princippet om en regelbaseret og åben markedsøkonomi, herunder en retfærdig og rimelig behandling af intellektuelle ejendomsrettigheder, som understøttes af demokratiske institutioner
- de fremmer aktivt politikker med henblik på at forbedre borgernes økonomiske og sociale velfærd.

De nærmere betingelser for associering er fastlagt i de konkrete associeringsaftaler samt i øvrige bestemmelser i programmet.

Forvaltning af programmet

Programmet gennemføres ved direkte forvaltning i overensstemmelse med finansforordningen eller ved indirekte forvaltning med finansieringsorganer, der er omhandlet i finansforordningens artikel 61, stk. 1, litra c).

Programmet kan yde finansiering i enhver af de former, der er fastsat i finansforordningen, særlig tilskud, priser og udbud. Det kan også yde finansiering i form af finansielle instrumenter inden for blandingsoperationer.

De vigtigste typer af aktioner, der skal anvendes i Programmet, er fastlagt og defineret i bilag II til Horisont Europa.

Programmet støtter også direkte aktioner, der gennemføres af JRC.

Endelig kan dele af programmet kan gennemføres ved hjælp af europæiske partnerskaber.

Programmering, overvågning, evaluering og kontrol

Programmet gennemføres ved hjælp af arbejdsprogrammer, der er omhandlet i artikel 110 i finansforordningen ved hjælp af gennemførelsesretsakter efter den i programmet fastsatte undersøgelsesprocedure. Arbejdsprogrammerne skal, når det er relevant, indeholde en angivelse af det beløb, der er afsat til hver aktion, og en foreløbig tidsplan for gennemførelsen. I forbindelse med tilskud angives prioriteterne, udvælgelses- og tildelingskriterierne og de forskellige tildelingskriteriers relative vægt samt den maksimale sats for finansiering af de samlede støtteberettigede omkostninger. Desuden kan der være eventuelle yderligere forpligtelser for modtagerne, jf. artikel 35 og 37 i Horisont Europa.

I forbindelse med det flerårige arbejdsprogram for direkte aktioner, der gennemføres af JRC, indhenter Kommissionen udtalelse fra JRC's Styrelsesråd i overensstemmelse med afgørelse 96/282/Euratom.

Uddannelses- og
Forskningsministeriet

Evalueringer skal gennemføres, så resultaterne kan indgå i beslutningsprocessen vedrørende programmet, dets efterfølger og andre initiativer af relevans for forskning og innovation.

Den foreløbige evaluering af programmet foretages, når der foreligger tilstrækkelige oplysninger om programmets gennemførelse, dog senest tre år efter påbegyndelsen af programmets gennemførelse.

Ved afslutningen af programmets gennemførelse og senest fire år efter afslutningen i 2025, gennemfører Kommissionen en endelig evaluering af programmet. Den skal omfatte en vurdering af de langsigtede virkninger af tidligere programmer.

4. Europa-Parlamentets udtalelser

Europa-Parlamentet har endnu ikke udtalt sig om forslaget til forordning.

5. Nærhedsprincippet

Kommissionen anfører, at det problem, som Euratomprogrammet søger at løse, berører Unionen som helhed, fordi problemer med nuklear sikkerhed og sikring rækker ud over landegrænserne, og fordi udviklingen af fusionsenergi fordrer en forskningsindsats i en meget stor målestok. Da en kernekraftulykke kan påvirke flere medlemsstater på tværs af landegrænser, har alle EU-lande interesse i nuklear sikkerhed, også selv om de ikke selv driver reaktorer.

Alle medlemsstater benytter stråling til medicinske formål og i industrielle anvendelser (landbrug, behandling af fødevarer med ioniserende stråling, metrologi osv.). De harmoniserede standarder, der er fastsat ved de forskellige direktiver, og de hermed forbundne forskningsimplikationer understreger tydeligt behovet for at behandle tekniske og uddannelsesmæssige spørgsmål på en ensartet måde i hele Unionen.

Nuklear sikkerhed er et nationalt ansvar, men programmets direkte aktioner bidrager til at imødegå nogle af de sikringsrelaterede udfordringer, som Unionen

står over for, og deres globale dimension på området nuklear detektion samt nuklear eftersporing og uddannelse.

Regeringen er enig i Kommissionens vurdering af, at forslaget er i overensstemmelse med nærhedsprincippet

6. Gældende dansk ret

Ikke relevant.

7. Konsekvenser

Lovgivningsmæssige konsekvenser

Forslaget har ikke i sig selv lovgivningsmæssige konsekvenser.

Økonomiske konsekvenser

Programmet vurderes at have erhvervsøkonomiske, samfundsøkonomiske og statsfinansielle konsekvenser for Danmark.

Uddannelses- og
Forskningsministeriet

Hvad angår de erhvervsøkonomiske og samfundsøkonomiske konsekvenser så vurderer Kommissionen, at nuklear teknologi og teknologi vedrørende ioniserede stråling spiller fortsat en rolle i EU-borgernes liv i forhold til energi og forsynings-sikkerhed og brugen af stråling og radionukleider inden for medicin og industri. Det påpeges også, at inddragelsen af europæisk industri i fusionsforskning fremmer innovation, f.eks. udviklingen af højteknologiske spinoff-produkter i andre sektorer, såsom medicinalbranchen og flyindustrien.

Hvad angår de statsfinansielle konsekvenser foreslår Kommissionen, at finansieringsrammen for gennemførelsen af programmet fastlægges til 1.675 mio. EUR (løbende priser). Det anførte beløb skal dække hele MFF perioden frem til og med 2027, selvom Euratom-Traktatens fastlægger, at programmer skal være femårige.

Den vejledende fordeling af dette beløb anføres som:

- (a) Fusionsforskning og -udvikling: 724,6 mio. EUR
- (b) Nuklear fission, sikkerhed og strålingsbeskyttelse: 330,9 mio. EUR
- (c) Direkte aktioner – Det Fælles Forskningscenter: 619,5 mio. EUR

Forudsat en finansieringsandel på 2 pct., vil det danske bidrag til programmet udgøre ca. 33,5 mio. EUR eller 4,8 mio. EUR årligt i perioden.

8. Høring

Grund- og Nærhedsnotatet har været i høring i EU-Specialudvalget for Forskning med høringsfrist den 3. juni 2018. Høringen gav ikke anledning til bemærkninger.

9. Generelle forventninger til andre landes holdninger

Det forventes, at medlemsstaterne generelt vil forholde sig positive til forslag til forordning.

10. Regeringens foreløbige generelle holdning

Regeringen lægger vægt på, at udgiftsniveauet i næste MFF samlet set holdes på 1 pct. af EU27's BNI, og at alle EU-budgettets udgifter skal afholdes inden for dette loft.

Inden for disse rammer er det regeringens holdning, at der skal ske en indholdsmæssig omprioritering af EU's udgifter, så EU-budgettet i højere grad målrettes EU-merværdiskabende tiltag, herunder bl.a. vækst- og konkurrenceskabende initiativer og excellencebaseret forskning.

Med hensyn til fusionsforskningen støtter regeringen denne, herunder konstruktionen af ITER, jf. parallelt grund- og nærhedsnotat om ITER.

Hvad angår fissionsforskningen mener regeringen generelt, at budgetmidlerne bør koncentreres om sikkerhed og affaldshåndtering i forbindelse med eksisterende reaktorer samt om strålingsbeskyttelse. Dog kan nuklearforskning og teknologi rettet mod medicin fortsat støttes.

Regeringen lægger vægt på, at drøftelser vedrørende programmet ikke foregriber forhandlingerne om den kommende finansielle ramme.

Uddannelses- og
Forskningsministeriet

11. Tidligere forelæggelse for Folketingets Europaudvalg.

Sagen har ikke tidligere været forelagt Folketingets Europaudvalg.